

IDA- UND MARIENHÜTTE

CYFROWE ROZSZERZENIE TABLICY INFORMACYJNEJ

Dofinansowano w ramach programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa
– Wspólnie dla Dziedzictwa

Organizator

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

Wspólnie dla
dziedzictwa

fundacja
inicjatywa b

15

Zamek Kulmizów
Schloss

16

Szklarnia
Gewächshaus

17

Park
Schloss mit Park und Brücke

25

Ogródek
Schloss mit Gärtnerei

27

Budynek mieszkalny
Villa Schlösser

28

Budynek biurowy
Amtsgebäude

31

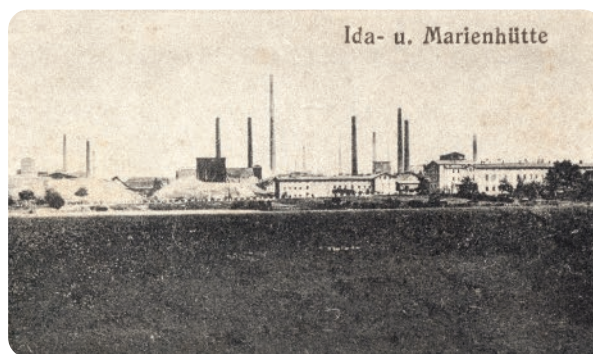

Silesia
Silesia Verein Chemischer Fabriken

Publikacja powstała w oparciu o plan sytuacyjny osady z 1900 roku

Ida- und Marienhütte była prywatną osadą budowaną od lat 40. XIX w. od podstaw przez Carla Friedricha von Kulmiza na gruntach odkupionych od hrabiego von Burghausa z Łaźan. Obejmowała obszar wokół obecnych ulic Zamkowej, Sportowej i Armii Krajowej od ul. Cichej w kierunku Łaźan. Obecny budynek Urzędu Miejskiego, także domy stojące po obu jego stronach, znajdowały się już na terenie Huty Idy i Marii. Podobnie zamek i park. Nazwa osady pochodzi od huty szkła „Ida” i huty żelaza „Maria”.

„Ida” znajdowała się pomiędzy dzisiejszą ulicą Sportową, a ujeżdżalnią. Powstała w 1846 r. i przetrwała do połowy lat sześćdziesiątych XIX w. Produkowano głównie butelki z zielonego szkła, a po powstaniu „Silesii” także szklane pojemniki. Przeciętna roczna produkcja wynosiła: 7 tysięcy balonów na chemikalia, 300 tysięcy butelek z zielonego i białego szkła. Park maszynowy stanowiły: piec do wytapiania, 9 dużych odprężarek, wygrzewnik i piec do wyżarzania.

Po 1843 r. Kulmiz uruchomił za obecną ulicą Sportową hutę żelaza „Maria”. Przetapiał w niej niezdatne do użytku żelazo. Już po kilku latach otrzymał rządowe zamówienie na dostawę ławet dla pruskiej artylerii. Z biegiem lat huta, pomyślana jako warsztat remontowy dla własnych firm, przekształciła się w nowoczesną Fabrykę Maszyn, w której produkowano kotły parowe różnych systemów, także maszyny i urządzenia przemysłowe dla górnictwa, przemysłu spożywczego, cukrowni.

W październiku 1843 r. pomiędzy ulicą Sportową i powstałą wkrótce potem bocznica kolejową „Silesii”, sięgającą prawie do dzisiejszej ulicy Zamkowej 7, pojawił się pierwszy szyb kopalni węgla brunatnego „Glückauf Julius” („Szczęść Boże Juliusz”). 20-30 górników wydobywało około 30 tys. ton węgla rocznie. Wykorzystywano go głównie w hucie szkła, popularny był też wśród okolicznych piekarzy. Stosowano go również jako nawóz. „Nasz” węgiel nie mógł konkurować z węglem kamiennym z pobliskiego Wałbrzycha ze względu na dużą zawartość wody, a w konsekwencji obniżoną wartość kaloryczną, także drzewiastą strukturę. Dlatego po dwudziestu latach zaprzestano wydobywania.

W 1850 r. powstała Fabryka Cegieł Szamotowych, na początku lat 70. XIX w. przeniesiona na miejsce, gdzie w dalszym ciągu funkcjonuje, a w 1858 r. znane w całym Niemczech Zakłady Chemiczne „Silesia”. Obie fabryki, zatrudniające nawet po 1500 osób, eksportowały swoje wyroby do wielu krajów europejskich, także do Ameryki Pn. i Pd oraz do Azji.

W pierwszej połowie lat 50. XIX w. gotowa była północna część zamku Kulmiza, dziesięć lat później, okazały park. Naprzeciwko zamku, przy drodze na stadion, w budynku z kilkoma dużymi bramami wjazdowymi i widoczną z daleka wieżyczką z czterostronnym zegarem, mieściły się magazyny i stajnie (budynek spłonął w latach siedemdziesiątych XX w.). Za nim, w kierunku obecnej drogi do Łaźan, ujeżdżalnia i budynek tzw. wyższej szkoły prywatnej, przeznaczonej dla dzieci po ukończeniu trzeciej klasy. W 1857 r. na terenie Huty Idy i Marii powstała Rolniczo-Chemiczna Stacja Doświadczalna, dziesięć lat później gazownia i jednostka ochotniczej straży pożarnej, a w 1870 r. niewielki oddział szkolny. Powstał on w dwóch pomieszczeniach biurowych „Silesii”. Zapewne stąd wzięła się nazwa: ewangelicka szkoła fabryczna. Stopniowo powstawały też na terenie Huty Idy i Marii wille dla kadry kierowniczej fabryk Kulmiza oraz domy mieszkalne dla robotników.

W północnej części budynku obecnego Urzędu Miejskiego była pijalnia z jadalnią i wyszynkiem, powstała w 1891 r. z myślą o robotnikach „Silesii” i firmy „Kulmiz”, którzy mogli tam jadać tanie obiady. Gdy przestała istnieć, budynek odkupił Tinzmann, który prowadził sprzedaż piwa, lodów i lemoniady. Nad pijalnią urządzono szkołę gospodarstwa domowego, nazywaną też potocznie szkołą gotowania. Była przeznaczona dla piętnastoletnich uczennic obu szkół powszechnych, ewangelickiej i katolickiej. Nie wiadomo, kiedy powstała i jak długo istniała. Naprzeciwko pijalni, tu gdzie obecnie znajduje się parking na rogu ulicy Armii Krajowej i Cichej, stały pomieszczenia handlowe i magazynowe spółdzielni konsumenckiej (Konsumverein). Powstała w 1875 r. (pomieszczenia wybudowano kilkanaście lat później) i miała na celu sprzedaż produktów spożywczych w cenach konkurencyjnych w stosunku do sklepów prywatnych. Przez lata licząca ponad 400 mieszkańców i zajmująca 56 ha Huta Idy i Marii była administracyjnie częścią Łaźan. Do Żarowa została włączona dopiero w kwietniu 1937 r. Nazwa Ida- und Marienhütte nie była od tej pory używana w korespondencji urzędowej.

www.inicjatywab.pl
kontakt@inicjatywab.pl
781 041 989

CC-BY-NC-SA 3.0 PL

Dofinansowano w ramach programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa
– Wspólnie dla Dziedzictwa

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

Wspólnie dla
dziedzictwa

fundacja
inicjatywa b

Organizator